

N, X, S, NW →

25
26
27

SUOMUSSALMI RUHTINAANSALMI
KALMOSÄRKKÄ JA KELLOLAISTEN TULI
(kaivauskertomus)

+ Nuorisärtle 26a
+ Mikosärtle 26b

Allekirjoittaneen inventoitua kesällä 1957 Suomussalmen pitäjän Kiantajärven ympäristössä olevia kiinteitä muinaisjäännöksiä (ks M.Huurteen inventointikertomusta 17.12.1957 top.arkistossa) näyttivät jatkotutkimusten kannalta tärkeimmiltä mainitun vesistön pohjoisosassa Ruhtinaansalmen kylän keskuspaikan Juntusrannan läheisyydessä olevat kivikautiset asuinpaikat Kalmosärkkä ja Kellolaisten Tuli (inventointikertomuksen numerot 25 ja 27, inventointilöydöt 14244 ja 14246). Oulujoki Oyn lahjoitettua varoja näiden paikkojen tarkempaa tutkimista varten sai allekirjoittanut tehtäväkseen kaivausten suorittamisen. Tämän työn suoritin ajalla 10.6.-29.6. Kartanpiirtäjänä toimi ylioppilas Irmeli Ojamaa.

Helsingissä, 15.4.1959

Matti Huurre
Matti Huurre

KALMOSÄRKKÄ

Löydöt 14504:1-536

Kartat 1-4

Profiilit 1-4

Valokuvat 2 22974 - 22983

Kuten inventointikertomuksesta v:lta 1957 selviää, sijaitsee Kalmosärkkä Juntusrannan kyläkunnan länsipuolella olevasta Kokkojärvestä etelään lähtevän pienen Kaarronjoen länsirannalla. Se on lounais-koillissuunnassa kulkeva kilometrin mittainen hiekkaharjanne joka pohjoispäästään haarautuu kahtia. Luoteiseen kääntyvää särkän osaa nimitetään Haarasärkkäksi. (Ks. MAIN. LUV. KERT. LIITE 1, N:o 25 ja TAMAN KERTOMUKSEN LIITE 1)

Särkän ja Kaarron- eli Kaartoinjoen välillä on matala ruohikkoinen niemeke (kartta 1), joka kuitenkin tulva-aikaan peittyy veden alle samaten kuin itärannan alava niittymaa, luhta. Tällöin näyttää Kokkojärven ja Kaarron- (Kaartoin-)lammen välillä olevan leveähkö salmi. Myös Kalmosärkän länsipuolella oleva suo jää tulvaveden alle. (vrt valokuva 22980)

Särkän harjalla kasvaa puita, etupäässä mäntyä, mutta myös koivua ja kuusta. Suon puoleisella rinteellä on paikoin tiheää pensaikkoa. Maaperä on kauttaaltaan pehmeää hiekkaa. Vesi on kuluttanut monin paikoin varsin pahasti särkän itätörmää, mm kaivauspaikan seuduilta lienee tulisijoja vierinyt veteen (ks inventointikertomusta).

Kuopat

Pitkin särkkää on monenlaisia kuoppia ja kuopanteita. Osa niistä on peräisin talvisodan ajoilta, jolloin suomalaisilla oli asemansa täällä venäläisten ollessa Juntusrannan puolella. Näitä uusimman historian muistoja, korsuja, poteroita ym on särkän pohjois- ja keskiosissa, mutta ei enää eteläpäässä.

Niitä vanhempia kuoppia on sensijaan koko särkän pituudelta kaikkiaan ainakin 25. Enimmäkseen ne ovat pyöreitä n. 1/2 m syvyisiä ja 3-4 m läpimittaisia, mutta myöskin suurempia on joukossa. Esimerkkinä mainittakoon särkän haarautumiskohdasta n 80 m etelään oleva kuoppa. Se on lähes 2 m syvyinen, suupuoleltaan läpimitaltaan 6 m, pohjaltaan tasainen ja neliömäinen. Muodoltaan se muistuttaa Suomussalmen Kiannankylän Kerkän talon maalla olevaa kuoppaa (ks inv. kertomus n:o 29). Kovin nuori ei kysymyksessä oleva kuoppa liene,

sillä sen laiteilla kasvaa melkoisia puuta. Tervahauta se tuskin on, koska ränni puuttuu eikä laidoilla ole hiiliä. Pohjalla sen sijaan on melko vahva hiilikerros, sen alla n 20 sm hiekkakerros ja tämän alla ohut noki. Muuta ei kuopasta löytynyt.

Pienemmistä kuopista osui pari kaivausalueelle ja niistä kerrotaan myöhemmin. Toisten pohjiin kaivetuista koekuopista löytyi vain hiukan hiilijälkiä, kaikissa ei ollut sitäkään.

N. 30 m särkän haarautumasta koilliseen on pieni pitkäkainen kuopanne ja sen vieressä kumpareen tapainen. Paikkakuntalaisten kertoman mukaan olisi tässä Biron vihan aikainen hauta". Koekuoppa osoitti että maa on siinä liikuteltua, mutta mitään löytöjä ei näkynyt. Kuopat ovat paikkakuntalaisten mukaan lappalaisten muis-toja.

Asuttu alue, koekuopat

Särkän laelle kaivetut koekuopat osoittivat että vahvimmat asutuksen jäljet ovat särkän kummassakin päässä. Keskivaiheilla ja Haarasärkässä oli tosin paikoissa punertavaa maata mutta se oli W laimeaa eikä mitään löytöjä tullut, ei myöskään sortuneesta törmästä.

Koekuopista tehdyt havainnot olivat seuraavat (mikäli mitään ^{erikoista} ei ole ilmennyt, jää koekuoppa mainitsematta).

Aivan särkän eteläisimmässä päässä vesirajassa (vesi oli vielä normaalia korkeammalla) oli pientä palaneenluun sirua (koekuoppa 1). Kaivausalueen eteläpää on n 90 m särkän päästä ja koko tällä alueella oli havaittavissa kulttuurikerros tosin paikoin melko heikkona. Kaivausalueen kohdalla se oli hyvin tumma ja vahva, mutta heikkenee taas pohjoisemmaksi mentäessä. N. 40 m Tutkitun alueen pohjoislaidasta on taas hyvin tumma kulttuurimaa-alue, josta löytyi kvarssia ja luunsiruja (koekuopat 6 ja 7). Tämän kohtalaisen laajan keskuksen jälkeen heikkenee kulttuurimaa jälleen eikä jatku enää yhtenäisenä. Koekuoppa 8 oli jo tulokseton (n. 70 m kaivausalueesta), mutta kuopan 9 kohdalla (90 m tutkitusta) oli taas n. 15 sm vahvuinen punertava kerros, samoin kuopassa 10 (110 m tutkitusta). Kuopassa 11 ei näkynyt mitään, muttakuopasta 12 kuoppaan 14 (n. 150-190 m tutkitusta) ulottui heikko punertava maa. Välillä oli taas pitempi tyhjä väli, kunnes kuopassa 18 (270 m tutkitusta) oli taas lähes 20 sm vahvuinen panainen maa.

Tällaisia punertavan maan jälkiä on pitkin särkkää. 390 m tut-

kitusta alueesta (koekuoppa 23) oli se n 10 sm vahvuinen, 516 m (kk 26) oli hiiltä 10 sm syvyydellä. N. 620 m tutkitusta on särkän länsikupeella alava tasanne, jossa oli tummanruskeaa kulttuurimaata (kk 29), mutta mitään löytöjä ei tullut. 670-690 m tutkitusta oli taas ohut punertava kerros (kk 31-32).

Haarasärkän puolella oli n. 50 m haarautumiskohdasta alue jossa oli vahvasti palanutta maata ja palaneita kiviä (kk 35), mutta se oli melko suppea. Samantapainen palaneen maan alue oli myös 165 m haarautumasta särkän pohjoiskupeella (kk 38). N. 185 m haarautumasta (kk 39) oli heikko likamaa-alue, josta löytyi siru W palanutta luuta.

Särkän haarautumiskohdasta koilliseen oli n. 100-120 m päässä likamaa-alue, jossa näkyi palaneita kiviäkin. Kalmosärkän pohjoispään varsinainen kulttuurimaa-alue ~~akkaa~~ kuitenkin vasta 250 m haarakohdasta eli n 160m särkän pohjoispäästä. Täällä tuli jo löytöjäkin, ensimmäiset keramiikkapalat löytyivät n. 100 m pohjoispäästä. Aivan särkän pohjoiskärjestä tuli vielä vesirajasta kvartsia ja keramiikkaa, mm kappale asbestinsekaista tasapohjaista astiaa, jossa on pohjassakin koristelua (14504:518). Kvartsi-iskok- N sia näkyi runsaasti myös veden alla. Kun vesi järnessä oli syksyllä 1958 pitkän aikaa tavattoman alhaalla, keräsi opettaja Martti Manner paljastuneelta alueelta särkän kärjestä joukon löydöksiä mm 2 piinuolen katkelmaa (14504:525 ja 526) joista toinen on N tasakantainen, nelisivuinen taltan (14504:527) ja keramiikkaa (14504:528, 529). Hänen ilmoituksensa mukaan oli täällä tullut veden laskiessa näkyviin myös liesi. (Ks opettaja Mannerin täyttämä kysymyslehti).

Kaivaus

Varsinaisena kaivauskohteena oli särkän eteläpään asutusalue, S jossa kaivettiin kaikkiaan 264 m². Kaivausalueen eteläisen pään etäisyys särkän eteläkärjestä oli n 90 m.

Tutkitun alueen pituus oli 28 m, leveys etelässä 10 m eli särkän laen leveys, pohjoisessa 8 m. Sitäpaitsi kaivettiin ruoturivi 6 alas asti sekä vesirajaan että lännessä suom pintaan.

Kiintopisteenä käytettiin kantoa ruudussa I:10 (kp 109), jonka korkeus ^{JoEN} veden pinnasta oli 323 sm. Oulujoki Oystä saadun tiedon mukaan oli veden korkeus täällä tähän aikaan 198,75 m merenpinnasta.

HUMUSKERROS OLI OHUT, KESKIMÄÄRIN 1-2 sm

Kulttuurikerros oli kaivauksen keskivaiheilla tummanruskea ja paksu, esim ruudussa I:7 se oli vahvuudeltaan 50 sm. Laidoille päin se laimeni ja oheni, ruudussa I:1 se oli 20 sm ja ruudussa I:14 se oli 25 sm. Samoin se tietenkin heikkeni myös jokeen ja suohon päin. Joen puolella oli kuten sanottu, rinne vierinyt, joten kulttuurikerroksen alarajaa ei siellä voi määritellä. Suon puolella se loppui ruutujen E:6 ja F:6 rajalla.

Vahvimmillaan kulttuurikerros oli rivien I, A ja B kohdalla. Se, samoin kuin löytöjen levinneisyys osoittaa, että asutus on keskitynyt enemmän särkän länsikupelle, missä rinne ainakin nykyisin on huomattavasti loivempi kuin joen puolella (vrt poikkileikkaus).^{LIITE 5}

Edellä on jo mainittu, että kaivausalueella oli kaksi särkällä olevista kuopista. Toinen niistä, ruuduissa II:1-2, III:1-2, oli halkaisijaltaan n. 4 m ja sen syvyys ennen tutkimista 45 sm. Sen reunamat olivat jonkin verran ympäristöä korkeammalla. Poikkileikkauksen piirtämistä varten kaivettiin ruudut II:1-2 kokonaan ja ruuduista III:2-2 50 sm leveä kaistale, jolloin profiili voitiin piirtää kuopan keskeltä (profiili 2).^{LIITE 6} Kuten piirroksesta näkyy, oli kuopan keskellä^{35mm} vahva turvekerros. Sen alla erottui selvästi tumma kulttuurimaa, joka keskikohdalla ulottui 140 sm syvyyteen. Tässä kulttuurikerroksessa oli kahdessa kohdassa nokimaata, 110 sm ja 135 sm syvyydellä. Kuopan keskikohdalla oli vielä kulttuurikerroksen alla n 10 sm vahvuinen kerros keltaista kovettunutta hiekkaa. Sen alla, samaten kuin muuallakin varsinaisen kulttuurikerroksen alla, oli vaaleampaa likamaata ennenkuin puhdas hiekka tuli näkyviin. Tässä likamaassa oli ruudun III:1 kohdalla vielä tummempi noki- ja hiilijäki n 80 sm syvyydellä. Ainoa esinelöytö, joka tämän kuopan alueelta tuli, on piinuolen katkelma 14504:31. (ks. LIITE 3)

Toinen kuoppa, ruudussa A:3, oli läpimitaten vajaan 3 m ja syvyyttä sillääoli n 80 sm. Sen profiili oli epäselvä (profiili 4)^{LIITE 6} eikä siinä erottunut mitään erityisempää. Mahdollisesti tämä kuoppa on edellistä nuorempi, mutta lienee kuitenkin sota-aikaa vanhempi.

Kaivauksessa tuli esille yksi selvä liesi (kartta 4, valokuva 22985)^{LIITE 4} Se sijaitsi särkän länsireunalla ruudussa D:6, siis melko alhaalla suon lähellä. Se oli pyöreä, halkaisijaltaan n 80 sm ja kehämäinen. Laidoilla oli isohkoja kiviä, joista muutamat olivat palaneet murskaksi, kun taas keskellä oli vain muutama palanut kivi. Liedessä oli paksu musta nokikerros, johon oli sekoittunut runsassti palaneiden luiden ja ruotojen jätteitä. (14504: 161)

Ruutujen B:5-7,A:5-8,I:6-7 alueella oli laaja soikeahko epä-säännöllinen kiveys alaltaan n 28 m². Sen muodosti 10-20 sm vahva kerros murskaksi palanutta kiveä ja alueella oli vahva nokimaa paikoin oli selvää hiiltä (B:6) ja myös pieni punamulta-alue. Kysymyksessä on tuskin liesi - ei ainakaan tavallinen ja rakennuksen pohjaksi sitä on vaikea kuvitella, koska sen toinen pää on metrin verran toista ylempänä. Kiveyksen alueelta ja lähetyviltä tuli runsaasti löytöjä. (Vrt LIITE 3)

Ruudussa II:3 oli kolme isohkoa kiveä ryhmänä, joka vaikutti tahallisesti tehdyiltä. Niiden välillä oli pieni 25 sm vahvuinen punamultajälki. Kivien alla oli n 1 m läpimittainen pyöreähkö likamaaläikkä, joka ulottui n 1/2 m syvyyteen. Sen pohjalla oli ohut hiilen ja punamullan sekainen kerros. Mitään löytöjä ei tästä kohdasta tullut. (LIITE 3)

Ruuduissa A:1-2 oli laajahko 115 sm syvä likamaa-alue (profiili 3), jonka alaosassa oli vähäinen palanut kiveys ja sen alla n 10 sm vahvuinen ~~noen~~, hiilen ja punamullan sekainen kerros. Tästä jäljestä, hiukan kiveyksen yläpuolelta löytyi meripihkakoru 14504:20.

Ruudussa II:4 oli outo alue kovettunutta tummanruskeaa hiekkaa. Se oli n. 70 sm läpimittainen ja 75 sm paksuinen lieriömäinen möykky pehmeässä hiekassa. Siinä on havaittavissa selvä tervan haju. Tervahaudan jätteitä ei särkällä ole, ehkä tervankuljettajat ovat joskus pitäneet siinä leiriään.

Kiviesineitä löytyi paikalta kohtalaisen runsaasti. Niiden joukossa oli yksi kaksiteräinen kirves (14504:257), kahdeksi kappaleeksi särkynyt tuura (14504:13k), neljä tasatalttaa (14504:52, 177, 202 ja 303) sekä lisäksi epämääräisempiä työkaluja ja niiden kappaleita.

Nuolenkärkiä tuli kaivauksessa kaikkiaan 9, niistä 2 liuskeesta, muut piistä. Liuskenuolet (14504:29 ja 30) löytyivät ruudusta I:2 aivan vieretysten. Ne kuuluvat samaan rombipoikkileikkaukselliseen Pyheensillan tyyppiin molemmat. Piinuolista kolme on katkelmia, joiden tyyppiä on vaikea sanoa (14504:31, 115, 294), yksi on ehjä ja kookas, mutta todennäköisesti puolivalmis (14504:452). Selviä tyyppejä ovat tasakantainen (14504:350), sahalaitainen (14504:327) ja ehyt ruodollinen nuolenkärki (14504:319).

Paitsi nuolenkärkinä oli piitä paikalla myös kaapimina ja iskoksina. Kaikkiaan sitä on lähes 50 kpl. Myös kvartsikaapamia ym -esineitä löytyi, yhteensä 65 kpl.

Meripihkaa tuli neljä eri esinettä. Reiällä varustettu renkaan-

(14504:20)

katkelma tuli likamaaläikästä ruudusta A:2. Sydämenmuotoinen koru (14504:76) ja soikeareikäinen korunkatkelma (14504:301) löytyivät laajan kiveyksen alueelta, edellinen ruudusta A:4, jälkimmäinen ruudusta A:8. Aivan läheltä kiveystä (samoin ruudusta A:8) löytyi vielä kappale meripihkaa (14504:302), jota on ehkä hiukan muovattu, mutta valmis koru se ei kuitenkaan ole.

Vielä mainittakoon, että ruudusta II:7, samasta, josta löytyi suuren tasapohjaisen ruukun kappaleita (14504:282), löytyi pieni vihreäksi homehtunut metallinsiru (14504:273). Se huomattiin kuitenkin vasta löytöjä luetteloitaessa, joten ei ole tietoa sen löytösyvyydestä. Samasta ruudusta, aivan suurimman ruukunkappaleen alta löytyi myös pieni sarveisaineelta vaikuttava sirpale (14504:274). Löydettyäessä se oli kouru kuin eläimen kynsi tms, mutta, ehkä kuivuessaan, oikeni ja särkyi samalla. Sen eräässä reunassa näkyy kuin teon jälkiä.

Saviastiain paloja löytyi useita eri tyyppisiä ja ne voidaan jakaa kolmeen pääryhmään.

Ensimmäiseen kuuluvissa palasissa on kappaleima ainoa koristeaihe ja astiat näyttävät olleen kauttaaltaan koristettuja. Tämä keramiikka muistuttaa läheisesti Pyheensillan keramiikkaa. Sitä löytyi etenkin kaivausalueen keskivaiheilta, mm em laajan kiveyksen seudulta.

Toisen ryhmän muodostaa asbestikeramiikka. Astiat ovat edellisiä ohutseinäisempiä, koristelu on melko niukkaa, toisissa paloissa sitä ei ole ollenkaan. Parissa palasessa on tyypillinen sisään taivutettu reuna.

Kolmas keramiikkalaatu kuuluu tekstiilikeraamiseen ryhmään. Palaset vaihtelevat niin laadullisesti kuin ornameenteiltaan ja astianmuodoiltaan. Sekoitusaaineena saven seassa on käytetty asbestia, kivenmurskaa tai kiillettä. Koristeina on mm kappaleimoja ja kuoppia, joita molempia on myös astiain sisäpinnoilla. Yleensä näyttää koristelu rajoittuvan astioiden yläosaan, Tähän ryhmään kuuluu mm kaksi osittain kokoonliimattua astiaa. Toinen on jyrkästi profiloitu tasapohjainen astia (14504:282). Se löytyi ruudusta II:7, jossa oleva likamaajälki ulottui metrin syvyyteen. Ruukun kappaleet olivat n 60 sm syvyydellä tässä likamaassa. Toinen osittainkoottu ruukku (14504:445) löytyi ruudusta I:13 aivan pinnasta. Siinä on sekoitusaineena käytetty kiillettä, ja ruudusta I:7 löytyi kiillepitoinen kivi (14504:258), josta kiillettä näyttää otetun.

Kuten alussa lienee selvinnyt, on tutkittu alue vain pieni osa Kalmosärkän löytöalueesta, ja tutkimusten jatkaminen olisi aiheellista.

KELLOLAISTEN TULI I

Löydöt 14505:1-59

Kartat 1,5-10

Profiilit 5-7

Valokuvat 22999, 22990-22992

Ks. INV. KERT. 1957 N:o 27

Kellolaisten Tuli sijaitsee Kokkojärven länsirannalla Kalmosärkästä n. 250 m pohjoiseen vastapäätä Juntusrantaa. Se on n. 250 m pitkä ja laajimmillaan vajaan 100 m leveä alue, joka ei paljoa kohoja ympäröivää suota korkeammalle. Tulva peittääkin sen suurimmaksi osaksi alleen. Joskus siinä on kasvanut puitakin, mutta ne on kaadettu pois ja nykyisin ovat ainoana kasvillisuutena muutamien pensaitten lisäksi vain varvut ja sara. (LIITE 1)

Pieni suolahdeke jakaa alueen kahteen osaan, joista pienemmällä (tässä nimitetty Kellolaisten Tuli I:ksi) kaivettiin kaikkiaan 64 m² (LIITE 8). Suuremmalla pohjoisosalla ei vielä tarkempia kaivauksia suoritettu, mutta koekuopat osoittivat sielläkin asutuksen merkkejä. Siellä on myös syvä n. 4 m läpimittainen kuoppa, jonka laidasta tuli runsaasti palanutta luuta.

Maaperä oli Kellolaisten Tulessa pehmeää hietamaata. Varsinainen kulttuurikerros oli 15 sm vahvuinen. Vaikka oli jo kesäkuun loppu, haittasi tulva kaivamista, vähänkin syvemmälle jouduttaessa tuli vesi vastaan.

Kiinteistä muinaisjäännöksistä maimittakoon ensiksikin samanlainen pieni kehäliesi kuin Kalmosärkälläkin. Täällä se oli ruudussa A:6 - I:6 ja sen läpimitta oli 60 sm (kartta 7, valokuva 22992 (LIITE 9)). Sen lähellä oli ruuduissa A:7-I:7 suurempi, lähes 2 m pitkä ja 1 m leveä kiveys etupäässä pientä muuskaksi palanutta kiveä (LIITE 9) (kartta 8). Toinen samantapainen kiveys oli ruuduissa II:3-4 (LIITE 10) (kartta 9).

Ruutujen I:1-2, II:1-2 alueella oli vahva punamultajälki (profiili 5). (LIITE 10)

Ruutujen A:4-5, I:4-5 kohdalla oli maan pinnalla havaittavissa matala kuopanne. Sen kohdalla tuli esiin melko suorakulmainen, n. 4 m pitkä ja 2 m leveä likamaa-alue, jonka länsisivun pohjoisosassa oli parin metrin levyinen ja 80 sm pituinen "eteinen" (LIITE 11) (kartta 10). Keskestä tämä likamaa ulottui n. metrin syvyyteen, mutta vesi haittasi havaintojen tekoa. Likamaan ja puhtaan maan välillä oli vaaleankellerävä hiekka, jonka sisäpuolella kulki hiilijälki. Likamaa-alue supistui syvemmälle mentäessä ikäänkuin porrasmaisesti (LIITE 11) (profiilit 6 ja 7).

Likaisen maan alueella oli sen keskivaiheilla nokimaata ja siellä täällä pyöreitä nokijälkiä. Varmoja paalunsijoja ne eivät kuitenkaan olleet (kartta 10).

Vielä oli ruutujen I:2-3, II:2-3 alueella pyöreä n 2 m halkaisijaltaan oleva alue tummaa likamaata, jonka toisessa laidassa oli hiukan hiiliä.

Löydöt eivät olleet kovin runsaita. Varsinaisia esineitä tuli kolme, niistä kaksi pienehköjä talttoja (14505:7 ja 10) ja yksi samantapainen hammastetun nuolen katkelma (14505:27) kuin Kalmosärkältäkin (14504:327). Keramiikkaa tuli jonkin verran, enimmäkseen rapautunutta ja karkeaa. Joukossa on kappaleita tasapohjaisesta astiasta sekä hiukan asbestinsekaista keramiikkaa.

Lopuksi mainittakoon vielä kuona, jonka seassa näkyy kappaleita pyöreästä reiällisestä kiekosta (?). (KM 14505:5)

Tutkimuksia olisi syytä jatkaa vielä täälläkin ainakin Kellolaisten Tuli 2:n alueella.

NUOLISÄRKKÄ

Löydöt 14506:1-3

Kartta 1

Nuolisärkkä mainitaan jo inventointikertomuksessa (main. kert. n:o 26). Kesällä 1958 paikalla uudestaan käytäessä löytyi särkän pohjoisosassa olevan ladon lähetyviltä palaneitten luunsirujen lisäksi hiukan asbestinsekaista keramiikkaa. Särkkä on täällä hyvin kulunut, pintamaa on jäljellä vain paikotellen. Eteläpäässä särkkää, hiekanottopaikan seuduilta tuli hiukan kvartsia ja siellä on ilmeisesti ollut myös tulisija.

Pienikaivaus olisi paikallaan myös Nuolisärkällä.

MIKONSÄRKKÄ

Kalmosärkän ja Nuolisärkän välillä on pieni Mikonsärkkä (kartta 1) ja täällä oli se inventointikertomuksessa mainittu petäjä, jonka kyljessä oli vuosikuku 1634 (valok. 21657 inv. kertomuksessa). Tänne kaivetut koekuopat eivät tuottaneet löytöjä, mutta osoittivat, että särkänaitosassa on turpeen alla ilmeisesti liesikiveys ja länsipäässä on melko vahva hiilensekainen kulttuurikerros. Isoja kuoppia oli tällä pienellä särkällä 3.

26a

26b

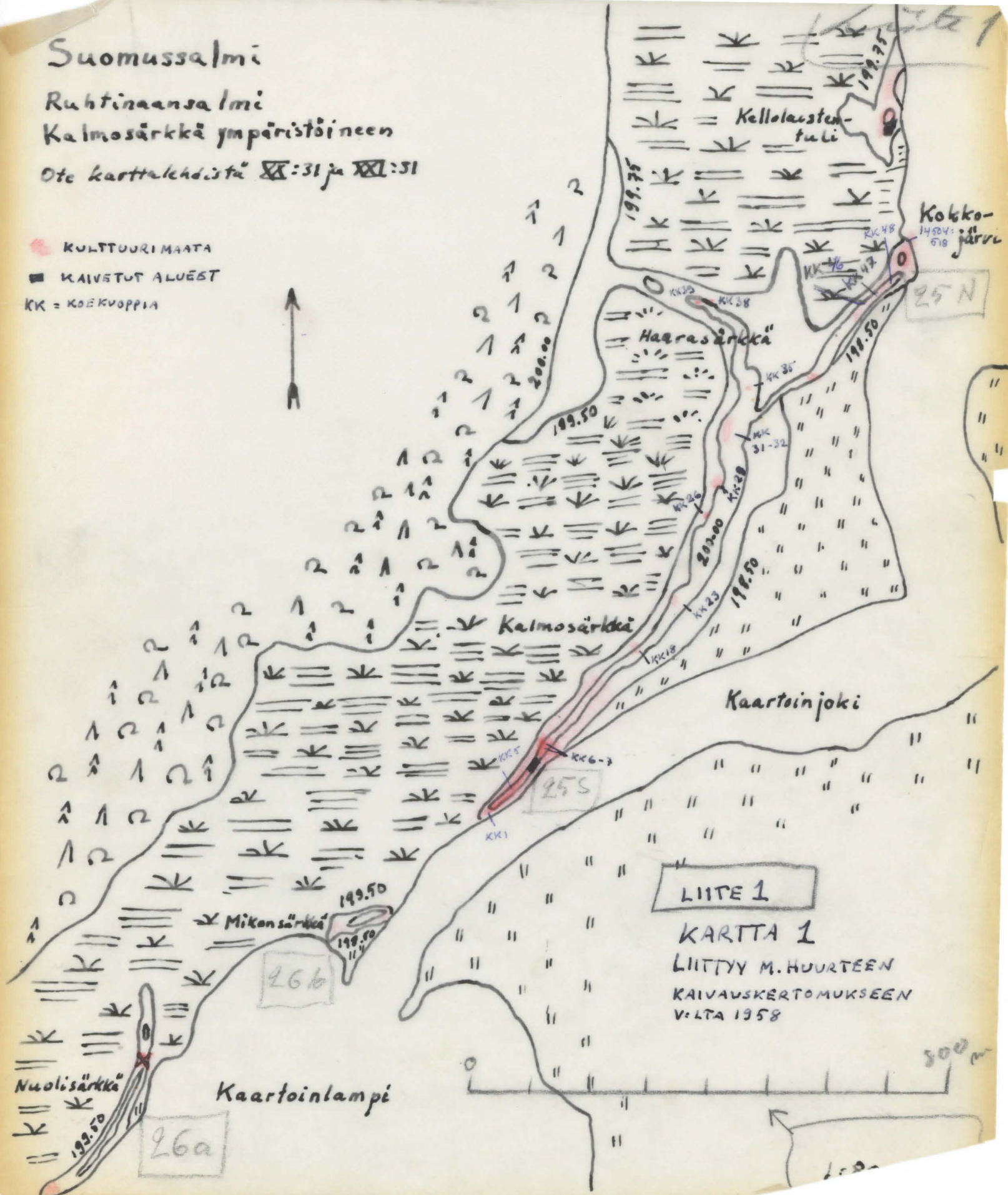
Suomussalmi

Ruhtinaansalmi

Kalmosärkkä ympäristöineen

Ote karttateksteistä XX:31 ja XXI:51

- KULTTUURIMAATA
- KAIVETUT ALUEET
- KK = KOKKOPPIA

LIITE 1

KARTTA 1

LIITTYY M. HUURTEEN

KAIVAUSKERTOMUKSEEN

V:LTÄ 1958

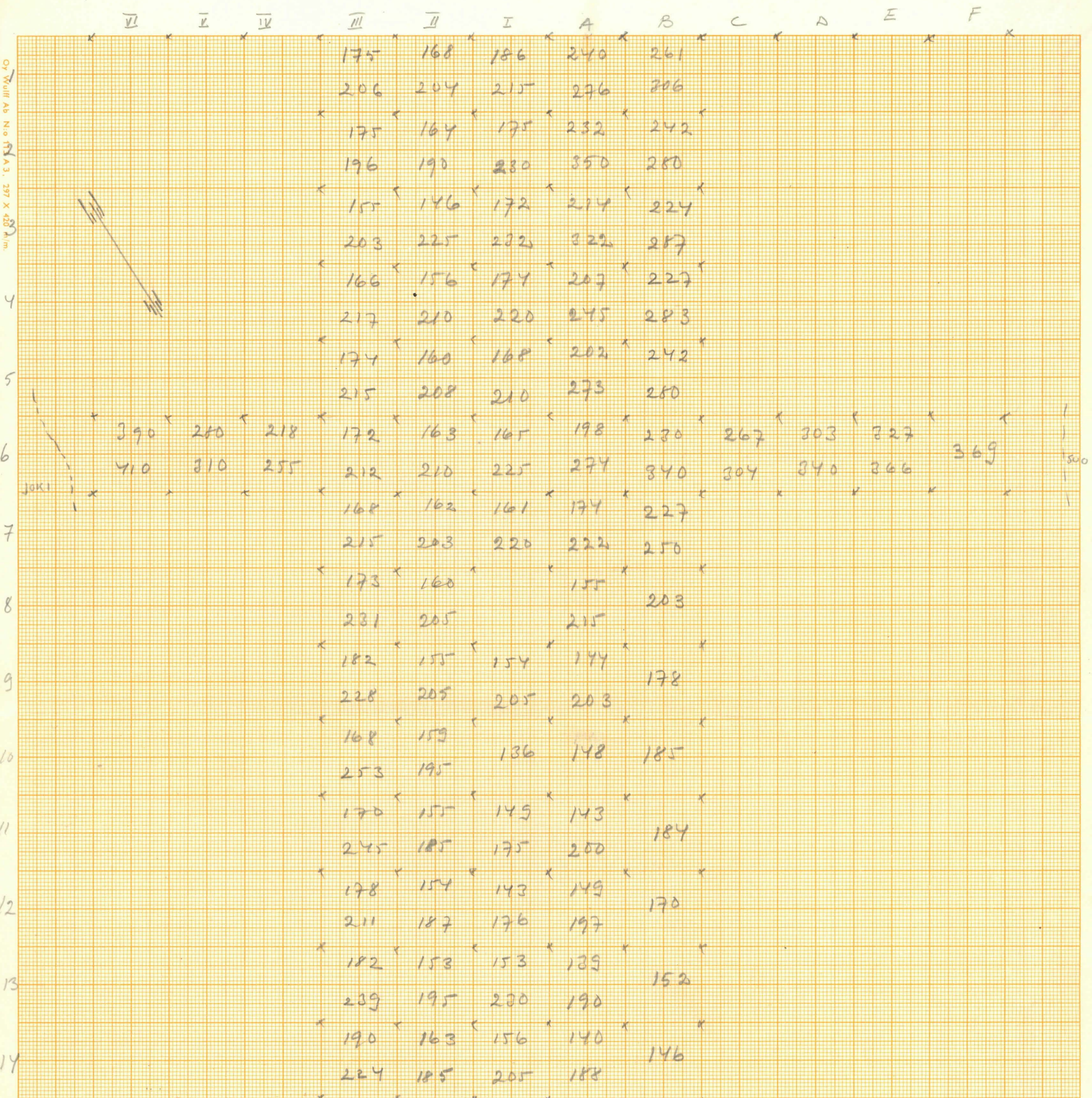
500 m

26b

26a

25 N

Oy Wulff Ab No 1313, 297 x 420 mm

LIITE 2

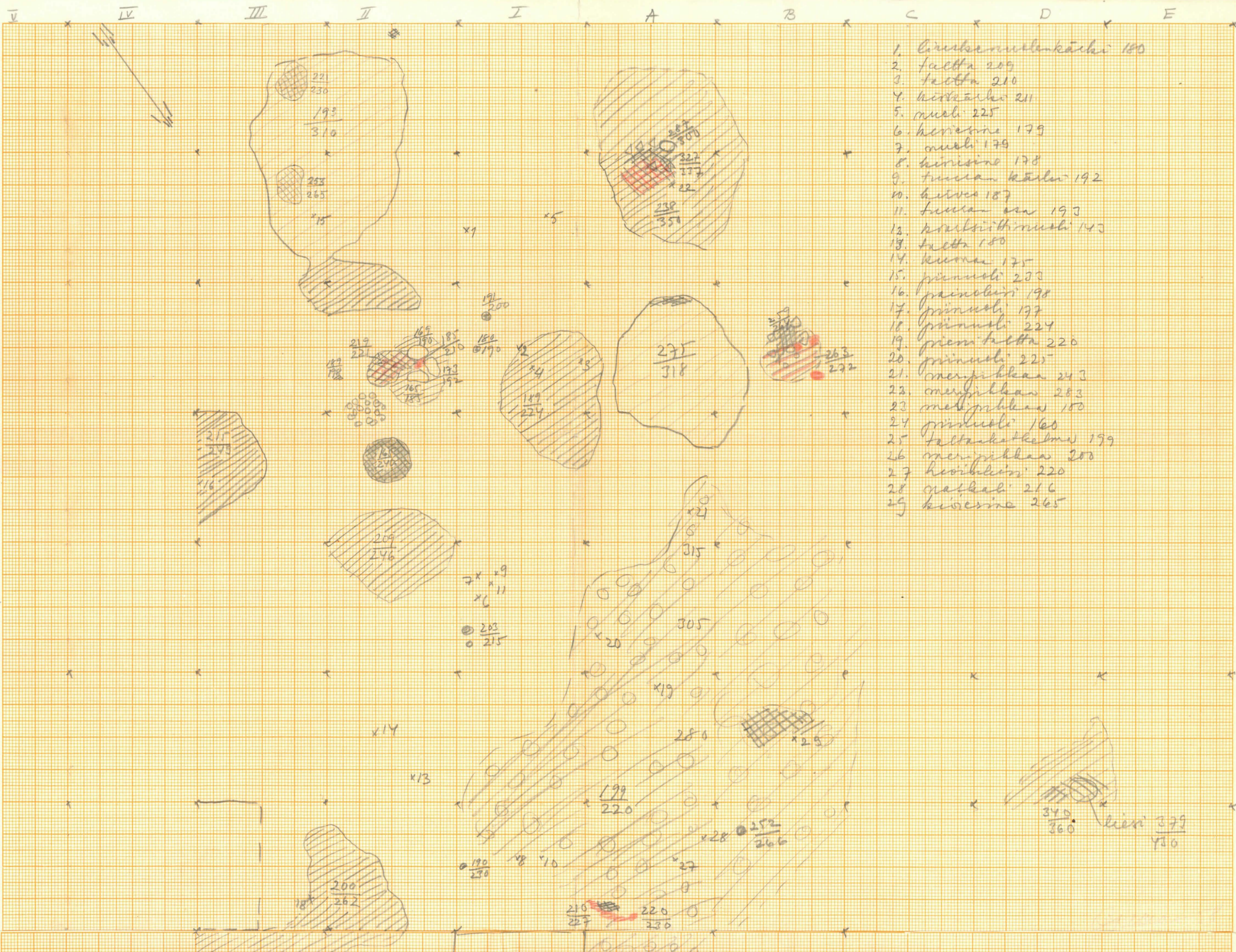
KARTTA 2.

LIITTYY M. HUURTEEN KAIVAUKSEEN VILTA 1358

Suomussaalmi
Ruhtinaansaalmi
Kalmo särkeä

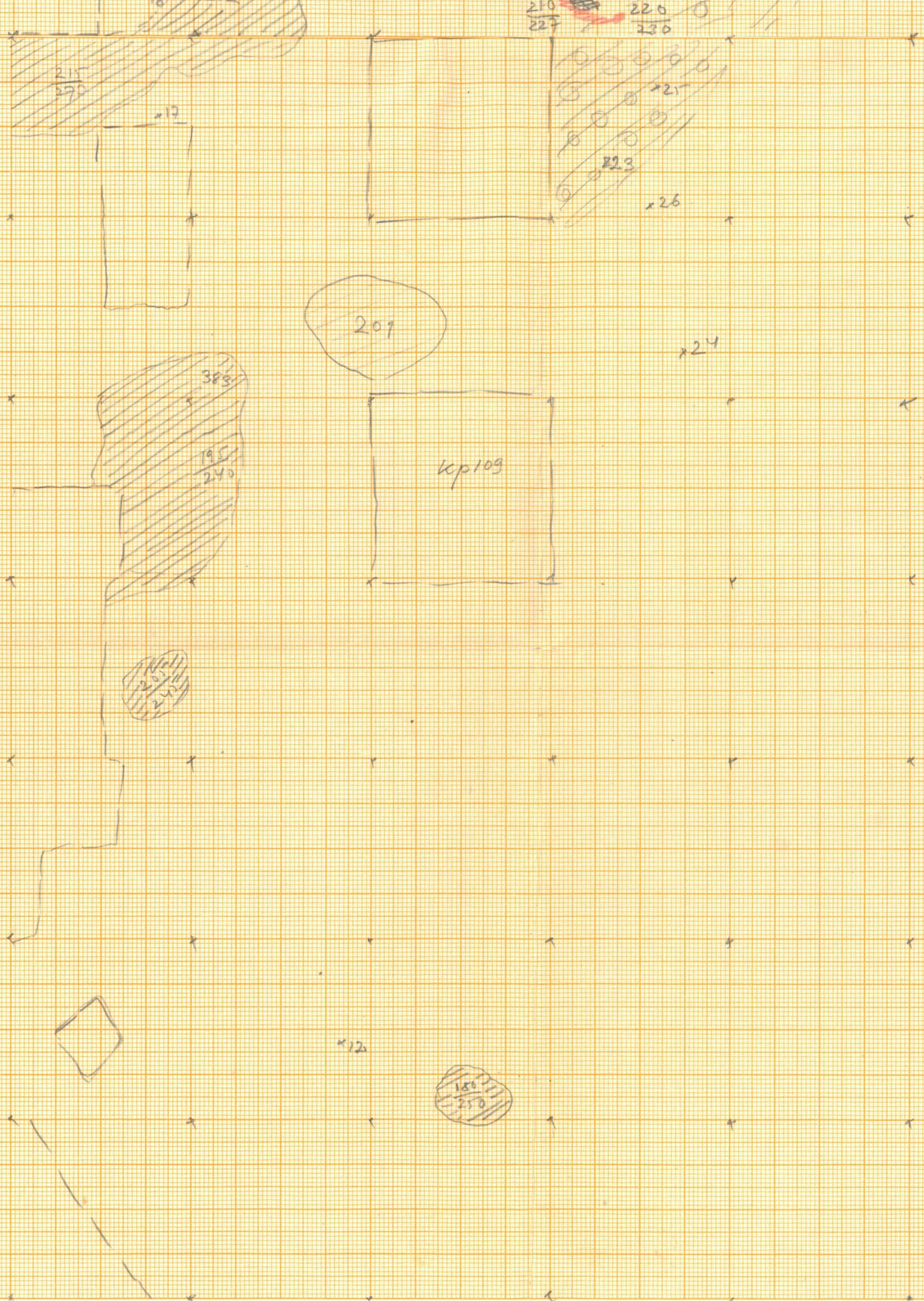
kp ruudussa I:10: 109
1:100

Opasaa-58

1. luntse-nukkakätkä 180
2. taetta 209
3. taetta 210
4. hirtkätkä 211
5. nueli 225
6. keiviesine 179
7. nueli 179
8. keiviesine 178
9. tunnan kätkä 192
10. hirtse 187
11. tunnan nu 193
12. keiviesine 143
13. taetta 180
14. keiviesine 175
15. pienenueli 203
16. pienenueli 198
17. pienenueli 177
18. pienenueli 224
19. pienetaetta 220
20. pienenueli 225
21. meripihkaa 243
22. meripihkaa 283
23. meripihkaa 150
24. pienenueli 160
25. taatakatkelma 199
26. meripihkaa 200
27. keiviesine 220
28. nakkeli 216
29. keiviesine 265

8
9
10
11
12
13
N

LIITE 3

KARTTA 3

LIITTYY M. HUURTEEN
KAIVAUKERTOMUKSEEN VILTA 1958

Suomussaalmi
Ruhtinaansaalmi
Kalmosärkkä

1:50

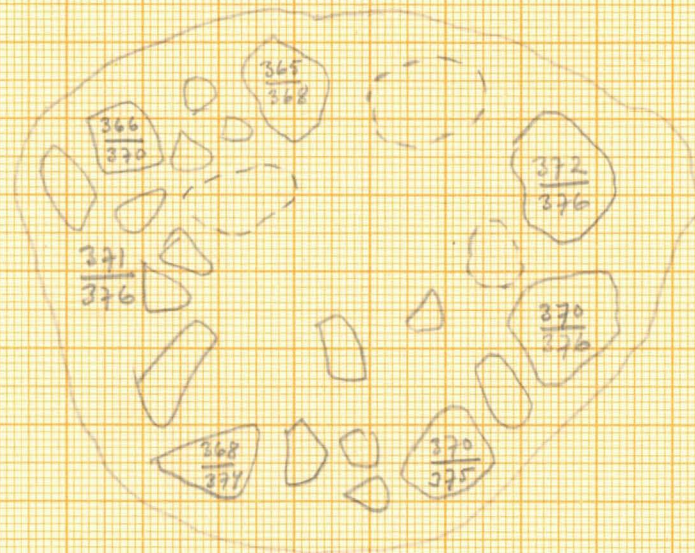
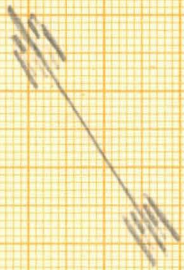
Opus 58

E: 6

D: 6

C 6

A. 4. (210x297 mm.)

Nokea ja luunsirua 2lk. 340
 Piirretty 379
 Pohja 430

--- rapautunut kivi
 — nokimaan raja

LIITE 4

KARTTA 4

LIITTYY M. HUURTEEN KAIVAUSKERTOMUKSEEN V. LTA 1958

Liäsi ruudussa D: 6

Suomussalmi
 Ruhtinaansalmi
 Katmosärkkä

Opas - 58

Liite 4

OY WULFF AB N:o 106

1110

LIITTYY M. HUURTEEN

KAIVAUSKERTOMUKSEEN V:LTÄ 1958

LIITE 5

SUOMUSSALMI

RUHTINAANSALMI

KALMOSÄRKKÄ

SÄRKÄN POIKKILEIKKAUS

RIVIN 6 KOHDALTA

MITTAKAAVA 1:100

PROFILI 1

(1958)
Liite 5
A. (216297 mm.)

III:2

III:1

PROFILI 2

160 x

310 →

Oy Wulff Ab No 113 A3, 297 X 420 mm

Kalmosärkkä, Kuoppa ruudussa II:1-II:2-III:1-III:2; 50cm runtua III karvettu.

1:20

I:2

200 → x

A:2

B:2

PROFILI 3

250 →

350 →

Ruudusta A1

Punamulta- ja nokiäikkä ruudussa A1-A2; kaistoittain ruudusta A2

1:10

350 →

PROFILI 4

B:3

A:3

205

← 318

Suomassalmi
Ruhtinaansalmi
Kalmosärkkä

Kuoppa ruudun A:3 keskeltä

LIITTYY M. HUURTEEN KAIVAUKERTOMUKSEEN
V.LTA 1958

1:20

- turve
- huhtoutunut kerras
- kuitti-kerras
- vaahtampi likamaa
- noki
- punamulta
- keltainen koru hiekkeä
- kiviä

Ojanen-58

Liittyy Kalmosärkän löytöihin

LIITE 7

A. S. E. S.
kirj. nro.
Diar. Nro. _____

Pvm. _____

Täytetään Kansallismuseossa

arvellee että
ovat osineet:
KM 14504:525-536

Muinaistieteellinen Toimikunta
Kansallismuseo Helsinki

Kuortien kirst. n. 4/1958

KYSYMYSLAHTI

maasta löydettyjä muinaisesineitä koskevia
tiedonantoja varten

Suomen muinaisaikaiset muistomerkit ovat huhtikuun 2 p:nä v. 1883 annetun asetuksen suojaamat ja rauhoittamat.

Ei siis saa kaivella eikä hävittää esi-isäin muistomerkkejä, jotka valaisevat kansamme menneitä vaiheita.

Kiinteän muinaisjäännöksen poistamiseen, jos se on aivan välttämätöntä, on hankittava lupa Muinaistieteelliseltä Toimikunnalta (osoite Helsinki, Kansallismuseo).

Kun valtio tutkittaa yksityisellä maalla olevaa muinaisjäännöstä, maanomistajaa ei rasiteta kuluilla, vaan hänen todella kärsimänsä vahinko korvataan.

Maasta löydettyt muinaisesineet on otettava talteen ja heti tarjottava valtiolle lunastettaviksi ja joko suoraan lähetettävä Muinaistieteelliselle Toimikunnalle tai jätettävä nimismiehelle, joka maksutta välittää ne Toimikunnalle. Lähetyskustannukset korvataan ja lunastettavista esineistä suoritetaan lunastussumma löytäjälle tai lähettäjälle. Löytöesineitä ei pidä taittaa, vuolla, kirkastaa, eikä suosta ja savesta löydettyjä esineitä pesemällä puhdistaa.

1. Kuka on löytäjä?

Nimi, asunto ja postiosoite.

Taisto Tolonen ja

op. Martti Manner

Ruhtinansalmi

2. Minkälaisia ja mistä aineesta muinaisesineet ovat?

Kivistä ja savesta

3. Milloin esineet löydettiin?

Lokakuu 1958

4. Mistä esineet löydettiin?

Pitäjä ..... **Suomussalmi** .....

Kylä ..... **Ruhtinansalmi. Juntusranta** .....

Talo, tila tai palsta ..... **Kalmosärkän pää** .....

Maanomistajan nimi ja osoite .....

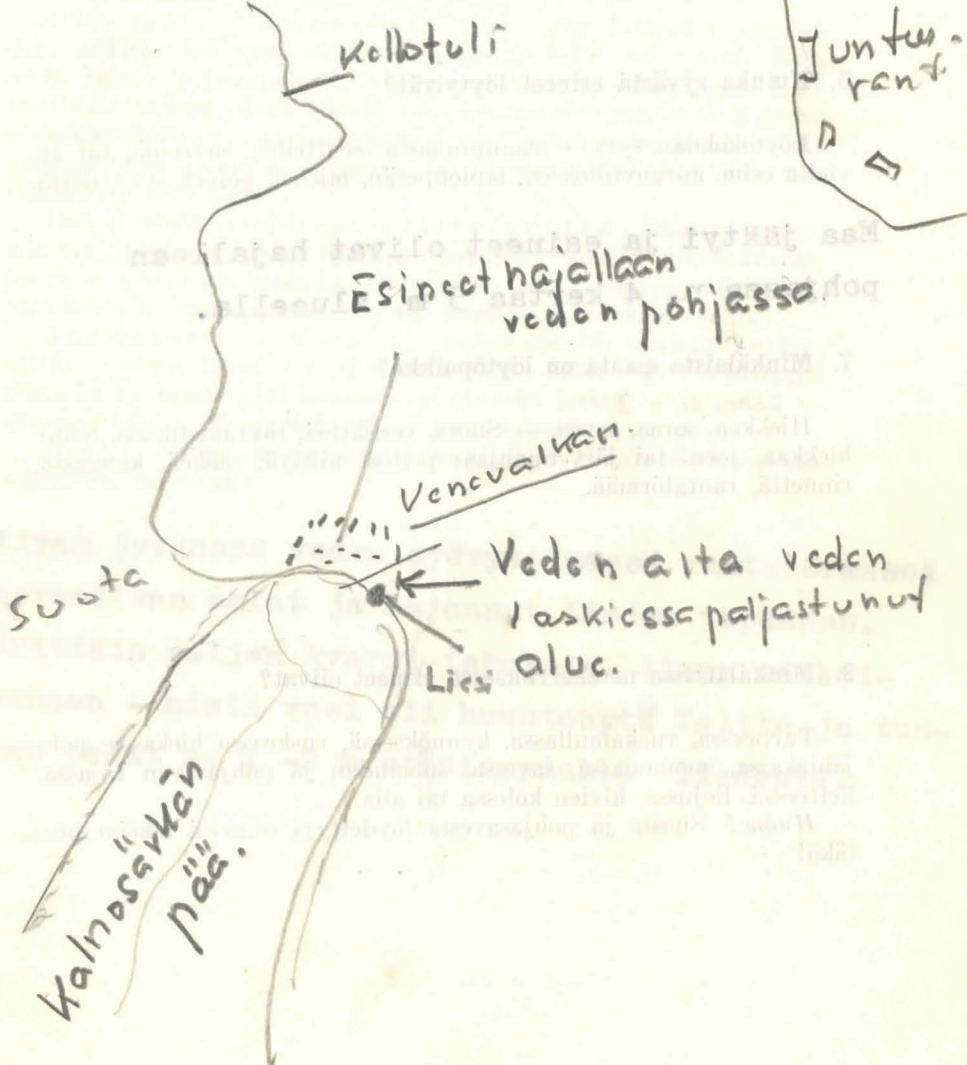
Löytöpaikan (pellon, niityn, mäen, kankaan, suon, rannan) nimi

.....

.....

.....

Löytökohdan etäisyys (metreinä tai askelina) ja ilmansuunta lähimmästä nimeltä mainitusta paikasta (esim. talosta, joesta, järvestä, sillasta, tienhaarasta, kilometripylväystä, rajapyykistä). Käsitteellinen, muististakin piirretty, karttaluonnos toivottava.

5. Millä tavalla esineet löytyivät?

Peltotyössä, ojankaivussa, hiekan, saven, mudan otossa, joenperkauksessa, tienleikkaustyössä jne.

Joki padottiin ja vesi äkkiä laski.

6. Kuinka syvästä esineet löytyivät?

Löytökohdan syvyys maanpinnasta, sentteinä, metreinä, tai arviolta esim. auranviillon, lapionpesän, miehen polven syvyydestä.

Maa jäätyni ja esineet olivat hajallaan pohjassa n. 4 kertaa 5 m alueella.

7. Minkälaista maata on löytöpaikka?

Hiekkaa, soraa, savea. — Suota, vesijättöä, rantahietikkoo, lentohiekkaa, joen- tai järvenpohjaa; peltoa, niittyä, mäkeä, kangasta, rinnettä, rantatörmää.

8. Minkälaisessa maakerroksessa esineet olivat?

Turpeessa, ruokamullassa, kynnöksessä, ruskeassa hiekassa, pohjahiekassa, suomudassa, savessa, suomudan ja pohjasaven rajassa, lietteessä, liejussa, kivien kolossa tai alla.

Huom.! Suosta ja pohjasavesta löydettyjä esineitä älköön pestäkö!

9. Mitä erityistä havaittiin löytöpaikalla?

Oliko kiviesineiden lähellä punaiseksi palanutta maata, nokea, tuhkaa, palaneita kiviä, palaneita luunsiruja, saviruukkujen palasia? Oliko pellon pinnalla tai hiekassa runsaasti valkoisia ukonkiven l. kvartsin sirpaleita? Oliko maan sisässä kivistä ladottuja liesiä ja arinoita?

Oliko metalliesineiden (miekkojen, kirveiden, keihäiden, solkien, ketjujen, rannerenkaiden) lähellä nokimaata, isoja kiviä, palaneita luunpalasia, lahoja isoja luita ja pääkalloja? Huomattiinko maassa aivan pieniä vihreän homeen peittämiä pronssilankakierukoita ja kankaanjätteitä tai arkunjäännöksiä? Oliko maanpinnassa kuoppia, kumpuja tai kiviraunioita? Näyttikö maa ihmisten pitelemältä?

Oliko suosta löydettyjen puuesineiden (suksien, reenjalasten, ahkionpohjien, ruuhien, melojen) lähellä pikkutavaraa, kuten ketaroita eli kaplaita, vitsasiteitä, sauvalsompia, mäystimiä, tuohikiveksiä, rihmaa, niininuoraa, luuesineitä, nahkaa, tuohta?

Jos esineitä on monta, miten läheltä toisiaan ne löytyivät, yhdestä koosta, 1—2 metriä vaiko etäämmältä toisistaan? Olivatko ne kaikki yhtä syvässä vai olivatko jotkut — ja mitkä — syvemmällä tai lähempänä pintaa kuin toiset?

Huom.! Näihin kysymyksiin vastattaessa älköön löytöpaikkaa uudelleen kaiveltako.

Aivan jyrkässä veden syövyttämässä rantatormässä keramiikan palat ja hajonnut lieden tapaanen. Erittäin paljon kvarsiskoksia. Aivan valkoi-senaan - mistä vesi oli huuhtonut. Talta ja tuuran palat n. 1 -2 m etäisyydellä liedestä.

10. Onko samasta paikasta tai läheltä ennen löydetty muinais-esineitä? Millaisia ja missä ne nyt ovat?

On Kalmosärkässä. Aik.es.museossa.

11. Onko löytöpaikasta tarinoita?

12. Tarjotaanko esine lunastettavaksi vaiko lahjaksi Kansallismuseolle? (Ellei kysymykseen vastata, katsotaan esine lahjaksi.)

Lähetäjä tai tuoja

Ruhtinansalmi

10.1.59

(Paikka)

(Päiväys)

Martti Manner

(Nimi ja osoite)

Ruhtinansalmi.

Karttaluonnosta varten.

KYSYMYKSIÄ

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

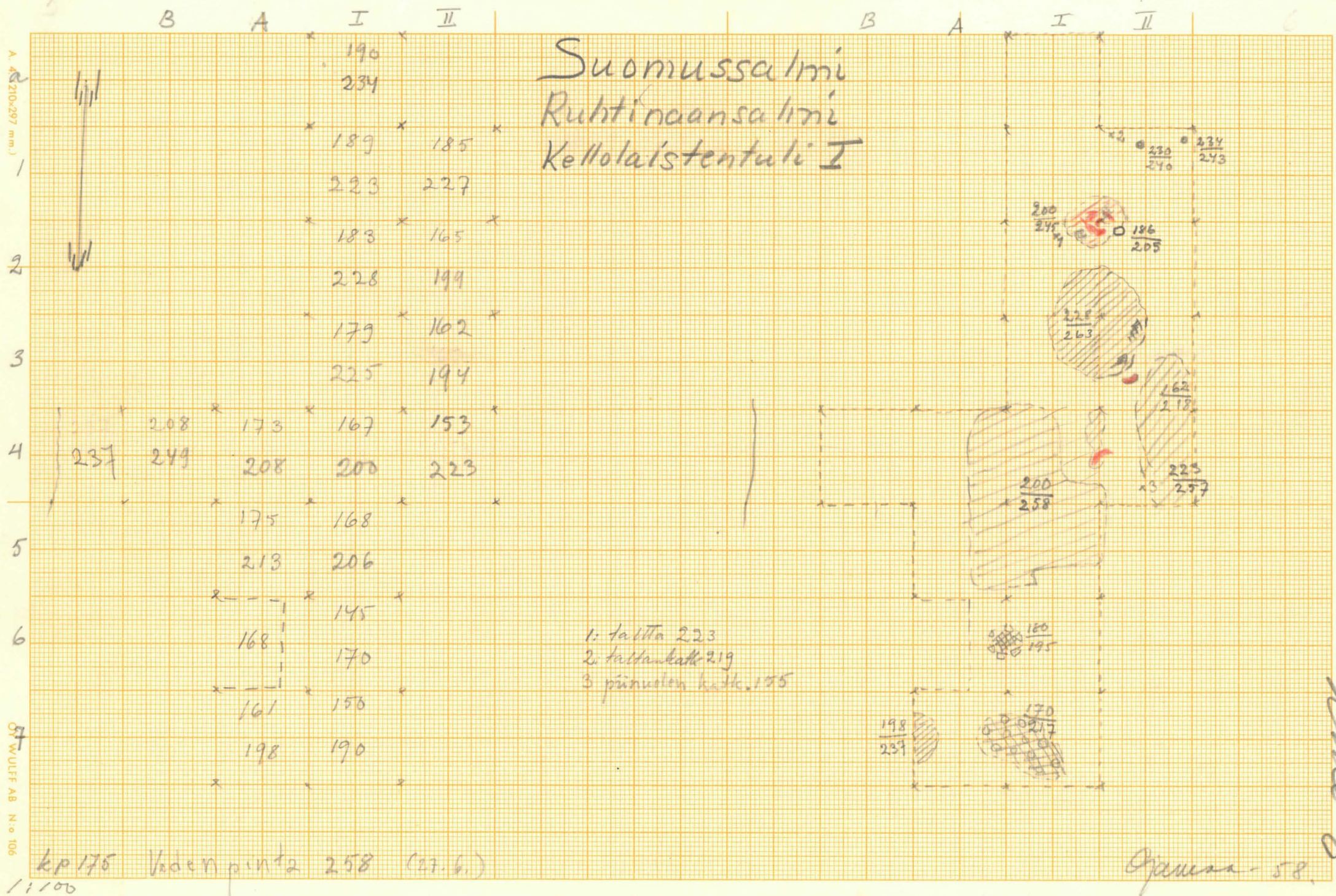
...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

A 4210-297 mm.)
1
2
3
4
5
6
7
8
9
WULFF AB N:o 106

kp 175 Veden pinta 258 (27.6.)

Ojama 58

1100

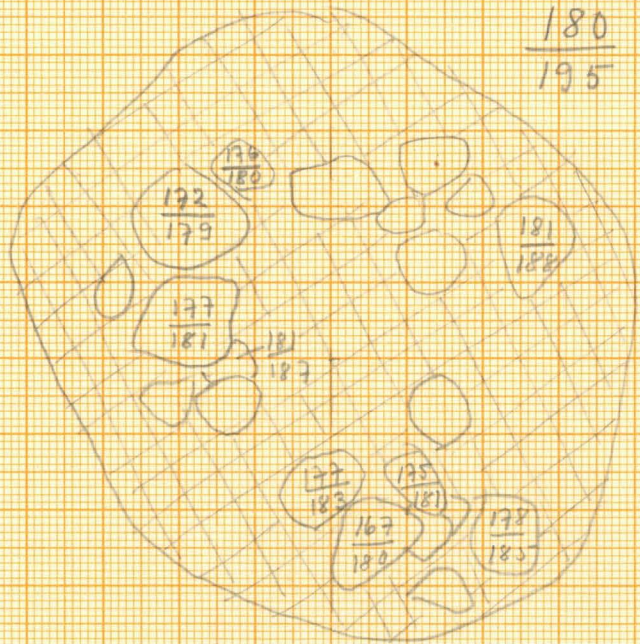

LUTE 9

LIITTYY M. HUURTEEN KAIVAUKERTOMUKSEEN V:LTÄ 1958

KARTTA 7

Suomussalmi
Ruhtinaan salmi
Kellolaistentuli I.

Tulisiijat ruuduissa
A:6-I:6 sekä A:7-I:7

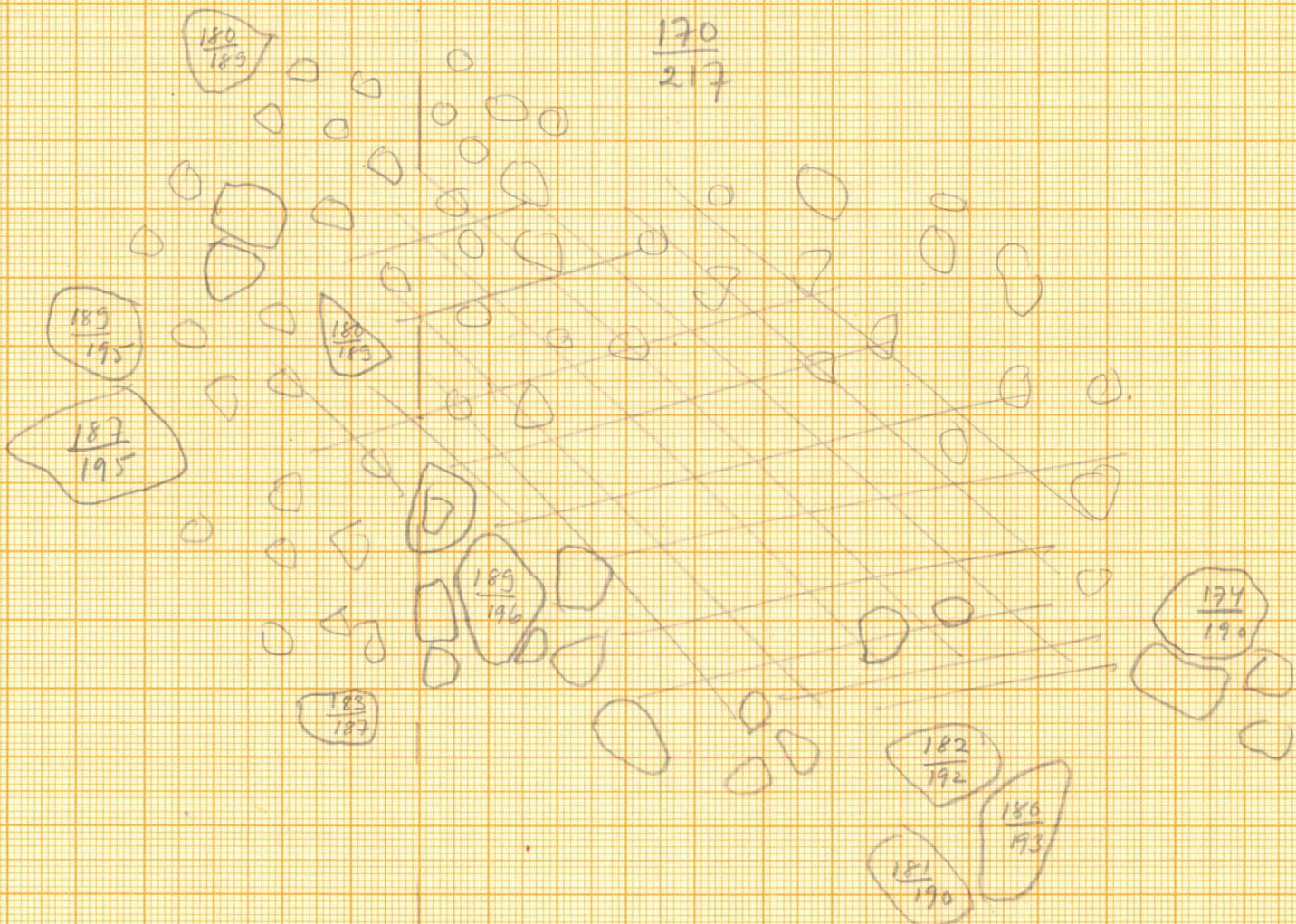
A:6

I:6

KARTTA 8

A:7

I:7

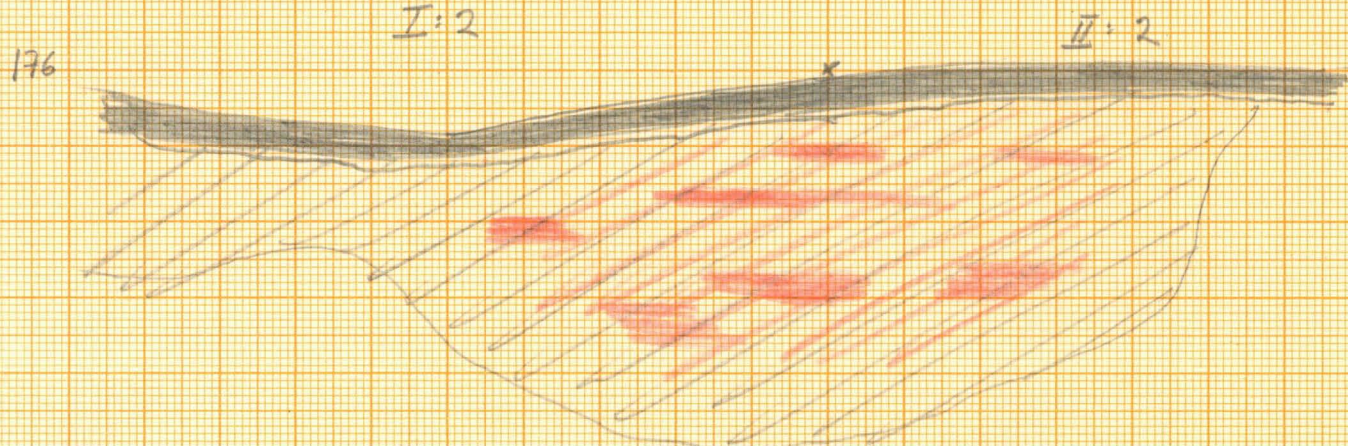

1:10

Alman - 18

Oy Wulff Ab No 113 A3, 297 X 420 mm

PROFIILI 5

- turve
- huhtoutunut kerros
- kultt. kerros
- punamulta

243 Punamullataikka rinduissa I:1-I:2-II:1-II:2

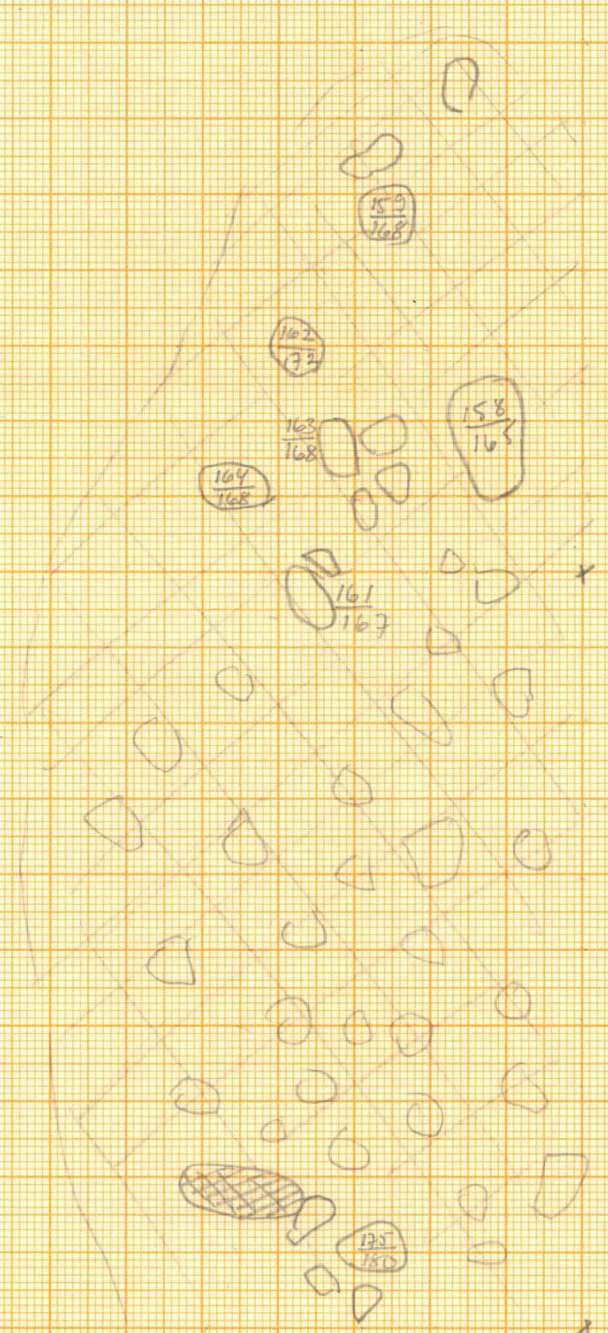
1110

KARTTA 9

II:2

II:3

II:4

II:5

Kiveys rinduissa II:3-II:4

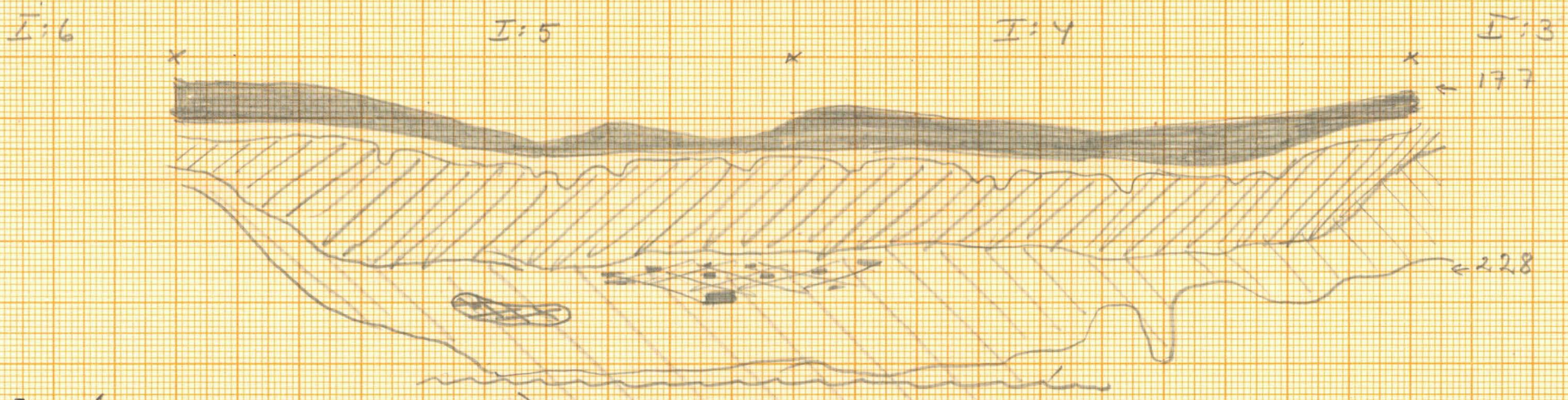
1120

Suomussalmi
Ruhtinaansalmi
Kellolaistentuli I

Ojama 58

Oy Wolff Ab No 113 A3, 297 X 420 mm

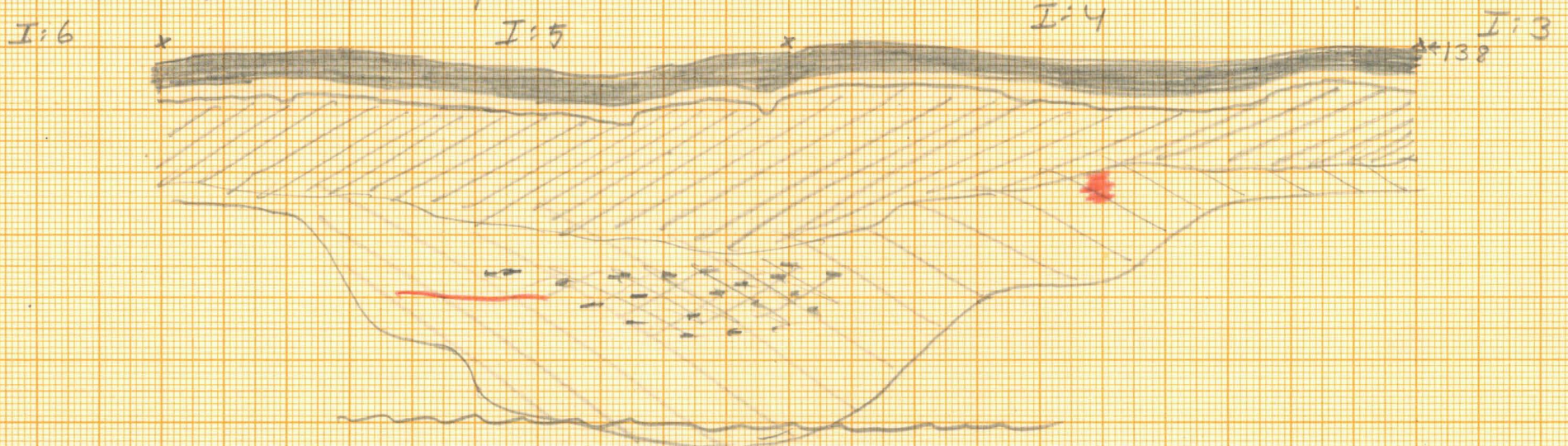
Oy Wulff Ab No 113 A3, 297 X 420 mm

PROFIILI 6

Profiili ruutujen A ja I rajalta

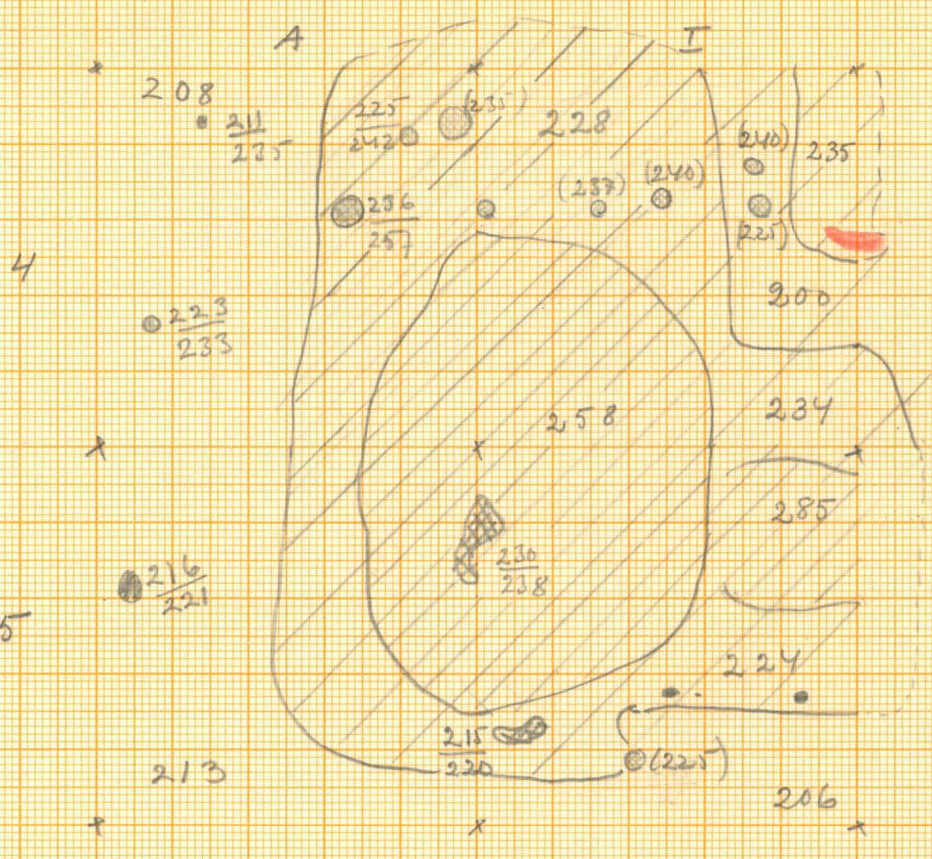
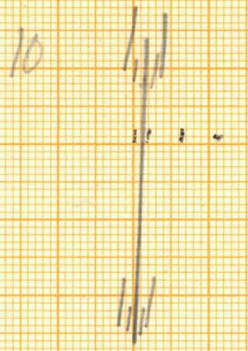
1:20

PROFIILI 7

Profiili ruutujen I ja II rajalta

1:20

- turve
- hauhtunut kerros
- kulttuurik.
- vaaleampi likama
- noki
- punamulta

1:40

Likamääräikkä ruuduissa A:4-A:5-I:4-I:5

KARTTA 10

Suomussalmi
Ruhtinaansalmi
Kellolaistentuli I

Opasmaa

SUOMUSSALMI
 RUHTINAANSALMI
 KALMOSÄRKKÄ

VALOKUVA KAARRONJOEN ITÄRANNALTA LÄNTEEN TULVA-AIKAAN.

A-B KALMOSÄRKKÄ

- 1 NUOLISÄRKKÄ
- 2 MIKONSÄRKKÄ
- 3 KAIVAUSSALVE KALMOSÄRKÄLLÄ 1958

VALOK. M. HUURRE 1958

NÄKYMÄ JUNTUSRANNAN KYLÄTIELTÄ LOUNAASEEN.

VASEMMALLA KAARRONJOKI, JOKA TULVAN VUOKSI VAIKUTTAA SALMELTA.

A-B KALMOSÄRKKÄ

C-D KELLOLAISTENTULI KORKOJÄRVEI LÄNSIRANNALLA

E KAIVAUSSALVE 1958 (KELLOLAISTENTULI I)

VALOK. M. HUURRE 1958

SUOMUSSALMI
RUHTINAANSALMI
KALMOSÄRKKÄ

22980

KAIVAUKSEN ALKU. VASEMMALLA TULVAN
VIELÄ OSAKSI PEITTÄMÄ SUO.
KESKELLÄ ISTUMASSA PAIKAN LÖYTÄJÄ
OPETTAJA MARTTI MANNER.

VALOK. M. HUURAE 1958

22981

KUOPPA RUUDUISSA II: 1-2, III: 1-2
(LADIO PUSTYSSÄ KESKELLÄ) ENNEN
KAIVAMISTA

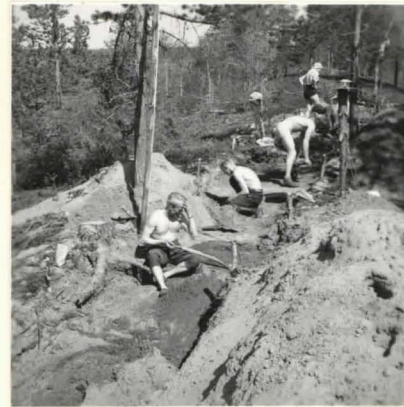
VALOK. M. HUURAE 1958

22982

RIVIA A KAIVETAAN

VALOK. M. HUURAE 1958

22983

HELLEPÄIVÄ KALMOSÄRKÄLLÄ

VALOK. M. HUURAE

22984

KIRVES (1450Y: 257) LÖYTÖY RUUDUSTA
I: 7.

VALOK. M. HUURAE 1958

22985

LIESI RUUDUSSA D: 6
VALOK. M. HUURAE 1958

LIITTYY M. HUURTEEN KAIVOUSKERTOMUKSEEN 1958

SUOMUSSALMI

RUHTINAANSALMI

KALMOSÄRKÄ

22586

KAIVAUSTA JOEN PUGLEISELLA
RINTEELLÄ

VALOK. M. HUURAE 1958

22987

KAIVAUSALUE PEITETTYNÄ

VALOK. M. HUURAE 1958

22989

KALMOSÄRKÄN POHJOISPÄÄ KELLOLAISTEN TULELTA
NÄHTYNÄ

VALOK. M. HUURAE 1958

SUOMUSSALMI

RUHTINAANSALMI

KELLOLAISTEN TULI 1

22990

KELLOLAISTEN TULI. MATA LA PUUTON
SAAREKE SVON JA KOKKOJÄRVEJN
VÄLILLÄ
VALOK. M. HUURRE 1958

22991

KAIVAUSALUE OLI MILTEI RANNASSA.
TOISELLA PUOLELLA JÄRVEÄ JUNTUSAANTA
VALOK. M. HUURRE 1958

22992

KELLOLAISTEN TULEN LIESI RUUDUSSA A:6-I:6
VALOK. M. HUURRE 1958